

Розсоха Сергій Сергійович
кандидат юридичних наук, докторант Науково
дослідного інституту економічних наук

**Певні аспекти адміністративно-правового статусу
Міністерства юстиції України**

Сучасна правова реформа в Україні потребує глибокого оновлення законодавства про нотаріат і вдосконалення функціонування цього інституту як важливої ланки правової системи. Лише формальне закріплення прав і свобод людини не гарантує їх реальної дії без ефективного механізму практичної реалізації. Розвиток системи захисту прав громадян вимагає підвищення результативності роботи правоохоронних і правозахисних органів, а також удосконалення юридичних інструментів забезпечення суб'єктивних прав. Багато прав і свобод не можуть бути реалізовані самостійно, тому громадяни потребують професійної юридичної підтримки. У цьому контексті нотаріат виступає важливим гарантом законності та стабільності цивільного обороту, сприяючи захисту прав осіб у позасудовій формі. Роль нотаріусів полягає у забезпеченні конституційного права кожного громадянина на кваліфіковану юридичну допомогу як необхідної умови правової держави.

На думку Р. Будецького, Міністерство юстиції України належить до числа так званих «класичних» міністерств, без діяльності яких неможливо уявити функціонування демократичної правової держави та реалізацію принципу верховенства права. Воно виступає ключовим органом, що забезпечує нормативно-правову стабільність, упорядкованість правозастосування й ефективне функціонування правової системи. Адміністративна правосуб'єктність Міністерства юстиції визначається його державно-правовою природою, яка впливає з конституційного принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Як орган виконавчої влади, воно реалізує делеговані державою повноваження у сфері юстиції, спрямовані на організацію, координацію й контроль за дотриманням законності. Міністерство виконує роль провідного інструмента державного управління правовими процесами, забезпечуючи їх системність і прозорість. Його діяльність охоплює як правотворчу, так і правозастосовну функції, що надає цьому органу стратегічного значення у формуванні правопорядку. Саме через цей орган держава реалізує свою волю у сфері правосуддя, захисту прав і свобод громадян. Отже, Міністерство юстиції є інституційним виразом державної волі, покликаним гарантувати правову визначеність, стабільність та узгодженість дій виконавчої влади [1, с. 33].

О. Марченко зазначає, що адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України являє собою цілісну систему взаємопов'язаних завдань, прав, обов'язків і відповідальності, спрямовану на реалізацію функцій виконавчо-розпорядчої діяльності та надання адміністративних послуг. Його сутність полягає у створенні правових і організаційних умов для належного забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

На міністерство покладено ключову роль у формуванні та реалізації державної політики у сфері юстиції, головною метою якої є досягнення справедливості через ефективне правове регулювання та захист прав людини. Цей орган виступає гарантом правової визначеності, забезпечуючи громадянам доступ до правового захисту та утверджуючи принципи законності й рівності перед законом. Водночас діяльність Міністерства охоплює не лише реалізацію правових повноважень, а й відповідальність за їх належне виконання. До структури його адміністративно-правового статусу входять завдання, компетенції, права, обов'язки й механізми відповідальності, які взаємодоповнюють одне одного. Невід'ємною складовою цього статусу є застосування адміністративної відповідальності у сфері юстиції як інструмента забезпечення законності та дисципліни у правозастосуванні [2].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 2 липня 2014 р. № 228, Міністерство юстиції України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координується Кабінетом Міністрів і спрямована на реалізацію державної правової політики. Воно виступає головним органом у системі виконавчої влади, що формує та впроваджує політику у сферах юстиції, нотаріату, банкрутства, державної реєстрації, виконання судових рішень, архівної справи та правової освіти населення. Міністерство здійснює державне регулювання нотаріальної діяльності, визначаючи порядок допуску осіб до професії, правила стажування, підвищення кваліфікації та професійної етики. Крім того, воно контролює дотримання нотаріусами встановлених законодавством вимог, порядок вчинення нотаріальних дій і ведення діловодства, а також видає і анулює свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. До компетенції Мін'юсту належить ведення державних реєстрів, пов'язаних із нотаріальною практикою, зокрема Спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей та Єдиного реєстру нотаріусів. Міністерство організовує діяльність Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, забезпечує консульську легалізацію документів і надає методичну допомогу дипломатичним установам. Мін'юст виконує комплексну функцію з регулювання, контролю й методичного забезпечення системи нотаріату, сприяючи підвищенню рівня правових послуг і гарантій законності в державі [3].

Згідно із Законом України «Про нотаріат», Міністерство юстиції України здійснює нормативне регулювання організації та діяльності нотаріату шляхом прийняття і затвердження низки підзаконних актів. До них належать документи, що визначають порядок доступу до професії нотаріуса, зокрема процедуру допуску до складання кваліфікаційних іспитів та їх проведення. Міністерство також регламентує механізм анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, який реалізується через подання відповідних матеріалів до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату. Значне місце у нормативному забезпеченні посідають Правила ведення нотаріального діловодства, що встановлюють єдині стандарти документування нотаріальних дій. Важливим аспектом є контроль за діяльністю державних нотаріальних

контор і архівів, порядок організації їх роботи та перевірок. Також визначаються вимоги до робочого місця приватного нотаріуса, що забезпечують належні умови для виконання професійних обов'язків. Окремо врегульовано процедуру перевірки діяльності приватних нотаріусів, зокрема щодо дотримання ними встановлених правил та порядку вчинення нотаріальних дій. Усі ці нормативні акти спрямовані на забезпечення ефективного функціонування нотаріальної системи, її прозорості, професійності та законності [4].

Отже, розвиток сучасної правової системи вимагає вдосконалення організації та функціонування інституту нотаріату як важливого елемента захисту прав і свобод громадян. Забезпечення ефективної реалізації прав людини можливе лише за умов наявності дієвих правових механізмів, серед яких провідну роль відіграє система юстиції. Центральний орган, що реалізує державну правову політику, виконує комплексні завдання з координації, регулювання та контролю у сфері нотаріату, правової освіти, реєстраційних процедур і виконання судових рішень. Його діяльність охоплює формування нормативно-правової бази, встановлення професійних стандартів та забезпечення належного рівня юридичних послуг. Належна організація нотаріальної системи гарантує законність цивільного обороту, стабільність правовідносин і справедливий доступ громадян до правового захисту. Здійснення державного контролю, узагальнення практики та методичне забезпечення сприяють зміцненню правопорядку й підвищенню якості нотаріальної діяльності. У результаті формується цілісна, прозора й відповідальна система правового регулювання, що забезпечує верховенство права та довіру суспільства до державних інституцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будецький Р. В. Міністерство юстиції України: до проблеми визначення адміністративно-правового статусу. *Юрист України*. 2014. № 3. - С. 29-36.
2. Марченко О. В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2017. № 1. С. 52-56.
3. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 02 липня 2014 № 228 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/228-2014-%D0%BF>
4. Про нотаріат : Закон України від 02 вересня 1993 № 3425-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. RL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3425-12>